

Олег Ткачук

Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
ORCID ID 0000-0002-5276-3558

Тетяна Ковальчук

Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
ORCID ID 0000-0002-6606-5742
DOI 10.24139/2312-5993/2019.02/101-109

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СКЛАДОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
КУРСУ «ХУДОЖНЯ ОБРОБКА ПАПЕРУ»**

Стаття досліджує професійні складові компетентності майбутнього вчителя спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) курсу «Художня обробка паперу». Відзначено важливість вивчення методів і технологій конструювання з паперу та створення плоских і об'ємно-просторових композицій в образотворчому (декоративно-прикладному) мистецтві. Розглянуті поняття: «компетентність», «художня обробка паперу».

***Ключові слова:** декоративно-прикладне мистецтво, компетентність, «художня обробка паперу», формотворчість, композиція.*

Постановка проблеми. Образотворче (декоративно-прикладне) мистецтво і нині залишається однією з основних складових творчого розвитку професійної художньої культури особистості. Актуальність розгляду питань художньо-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва є нагальною потребою наукових досліджень професійних складових компетентності вчителя. Приоритетним принципом курсу «Художня обробка паперу» дисципліни декоративно-прикладне мистецтво у процесі підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва є принцип особистісно орієнтованого підходу студента до освітнього процесу з метою формування професійних знань, умінь та навичок. Завдяки курсу «Художня обробка паперу» студенти набувають складові професійної компетентності, де значення художньої обробки паперу, як системи засобів художньої виразності, передбачає широкі можливості для засвоєння й демонстрації фахових знань, умінь та навичок у декоративно-прикладному мистецтві. Крім того, застосування законів ритмічної організації форми у процесі формоутворення з паперу площинних або об'ємних творів, принципів симетрії, елементів композиції як єдиної конструктивної системи та її варіативність, дозволяє здобувачам виявити все різноманіття композиційно-творчих можливостей при вивченні курсу «Художня обробка паперу». Важливим є й те, що композиції з паперу розкривають особливу логіку конструювання з листових матеріалів (паперу), тому, крім художнього,

розвивається і технічне мислення, де архітектоніка паперових конструкцій надає особливу (мову) творчих проектів, підсвідомо впливає на світ реальних речей, що формуються майбутніми вчителями-художниками, архітекторами, скульпторами, інженерами. Протягом навчання створення плоских та об'ємно-просторових композицій засобами художньої обробки паперу, у поєднанні з паралельним засвоєнням методів і технологій конструювання з листа паперу, є плідною основою в мистецькій освіті майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Творчий процес художньої обробки паперу надає також можливість активно розвивати естетичні почуття, використовуючи різні типи розумової діяльності, залучати митця-студента до створення витвору за законами композиційної гармонії, формувати внутрішню потребу в художній творчості в навчанні. Саме розвиток інтелектуально-творчого активу майбутнього фахівця дозволить створювати творчі композиційні рішення в різноманітних витворах декоративно-прикладного мистецтва. Відмітимо, що формування професійних складових компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва з курсу «Художня обробка паперу» є можливим за умов міжпредметних зв'язків психолого-педагогічних та фахових дисциплін; розвитку творчого потенціалу; забезпечення навчально-методичного комплексу дидактично-змістовими лініями художньо-педагогічної підготовки та цілеспрямованого керівництва й творчого діалогу педагога з учнем. Питання дидактичного забезпечення процесу навчання цьому виду мистецтва і на сьогодні залишаються відкритими, але можуть бути вирішені тільки педагогом з високим фаховим рівнем теоретико-методологічної та практичної підготовки.

Аналіз актуальних досліджень. Декоративно-прикладне мистецтво, що є вагомою та невід'ємною складовою освітнього процесу з підготовки учителів образотворчого мистецтва у процесі формування знань, умінь, у сучасних умовах розглядається багатьма вченими. Теоретичний огляд публікацій українських і зарубіжних учених відзначає важливість дослідження та впровадження курсу «Художня обробка паперу» в освітній процес ЗВО, ЗОШ та художніх шкіл, наприклад:

– використання технік паперової пластики на уроках предмету за вибором (Баталія, 2017, с. 130-133);

– розробка уроків з художньої культури для учнів 9 класу (Іванеску, 2010, с.7-56);

– формування просторового мислення і художньо-конструкторських навичок за допомогою інноваційних технологій паперопластики (Катиніна, 2010, с. 63-67);

– дизайн у дошкільному вихованні: методи розвитку творчої активності на заняттях конструюванням (Івершень, 2005, с.52-76);

– композиція: творчі основи зображення (Яремків, 2009, с. 112);.

Важливість вивчення процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів розглядались у роботах (Кулініч, 2017, с. 117-119).

Але, не дивлячись на це, аналіз науково-теоретичної та методичної літератури з фахової підготовки свідчить про недостатню визначеність окресленої проблеми на сучасному етапі.

Мета дослідження – визначити професійні складові компетентності майбутніх учителів образотворчого (декоративно-прикладного) мистецтва з курсу «Художня обробка паперу» відповідно до вимог освітнього процесу.

Методи дослідження: для розв'язання окреслених завдань, досягнення мети дослідження використані загальнонаукові методи теоретичного рівня, вивчалась, аналізувалась та систематизувалась філософська, психолого-педагогічна і навчально-методична література з проблем формування професійної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Теоретики і практики декоративно-прикладного мистецтва неодноразово зверталися до теми об'ємного моделювання, художньої обробки й формоутворення з паперу. Наукові роботи багатьох авторів освітлюють курс художньої обробки паперу як багатогранне явище. В одних випадках детально вивчаються особливості паперу як конструктивного матеріалу, в інших – як область досягнення формальних законів композиції, методики моделювання, по-третє, як інструмент розвитку здібностей у творчому процесі. І хоча наприкінці ХХ та початку ХХІ століття видавалися книги та навчальні посібники, публікувались статті (Є. А. Антанович, Ю. Г. Божко, В. М. Вільчинський, Т. П. Ковальчук, Е. Н. Серпіонова, М. Н. Фішер та інших), як правило, для вивчення порушувались лише ізольовані аспекти даної теми. У цілому ж, ґрунтовно до курсу «Художня обробка паперу» в галузі образотворче мистецтво, у нашій країні не зверталися вже достатньо довгий час. Аналіз наукових досягнень та практики в педагогічній освіті визначає концептуальний підхід до розгляду проблеми, а також свідчить, що професійне становлення особистості вчителя як системний процес являє собою інтеграцію особистісних новоутворень на рівні знань, умінь, що є ознакою здатності, синтезу відповідних професійних якостей. З точки зору професіоналізації їх можна окреслити як накопичення теоретичних і практичних способів дій, різноманітних взаємодій, об'єднаних у функціональну систему складових професійної компетентності вчителя, що забезпечують якісний рівень упевнено здійснювати педагогічні функції та вирішувати завдання у процесі художнього навчання учнів.

Останнім часом зростання значення паперу як образотворчого матеріалу в декоративно-прикладному мистецтві обумовлено тим, що папір найбільш доступний художній матеріал як з точки зору простоти в роботі, так і його вартості. Художня обробка паперу як система засобів художньої вираз-

ності в галузі образотворчого мистецтва має великі можливості досліджень: об'ємно-просторової трансформації, формування цілісних концепцій та вирішення питань функціонально-технічного і художнього характеру.

Курс «Художня обробка паперу» в декоративно-прикладному мистецтві ми розглядаємо як моделювання та конструювання з паперу плоских та об'ємних творів, відображаючи специфіку як самого жанру, так і авторського підходу відносно структури композиції, конструкції та структурно-технологічних прийомів. Паперові конструкції мають особливу логіку формоутворення, що базується на принципах трансформації листа, де відбувається конструювання об'єму, формування тектоніки конструкцій, знаходження особливої виразності в творчих витворах з паперу.

На сьогоднішній здобувачі освітнього ступеня бакалавр художньо-графічного факультету ПНПУ імені К. Д. Ушинського в циклі професійно орієнтованих дисциплін вивчають декоративно-прикладне мистецтво обсягом 12 кредитів, що складається з низки курсів: художня обробка паперу, кераміка, батик, гобелен. Курс «Художня обробка паперу» (відповідно до робочих програм) передбачає формування професійної компетентності, вирішення завдань педагогічної діяльності вчителя образотворчого мистецтва та створення художніх виробів із паперу в різних техніках. Зміст курсу «Художня обробка паперу» складається з таких розділів: витинанка, аплікація, колаж, паперова мозаїка, імітація вітража, гофровані структури з паперу тощо. Завдання курсу полягає в забезпеченні процесу формування системи знань і вмінь щодо застосування прийомів формоутворення, стилізації та створення декоративних виробів, уміння організувати архітектоніку площинних і об'ємних форм, методично і творчо використовувати закономірності кольорознавства в роботі з кольоровим папером та інше.

На нашу думку, в освітньому процесі курс «Художня обробка паперу» дає можливість здобувачу засвоювати: низку знань, умінь та навичок, навчитися аналізувати явища і просторово-конструкційні особливості предметів навколишнього світу, розвивати уяву та уявлення, композиційне мислення, зорову і образну пам'ять, почуття ритму, форми, сприйняття кольору тощо (тобто складову професійної компетентності). Дослідник С. Петренко розглядає компетентність як індивідуальну інтегративну характеристику фахівця, яка відображає готовність та спроможність здійснювати на належному рівні певну діяльність, виконувати професійні обов'язки, кваліфіковано вирішувати проблеми, застосовуючи набуті під час навчання й закріплені завдяки досвіду та самоосвіті знання, уміння й навички, ефективно мобілізувати власні здібності та досвід залежно від конкретної ситуації, демонструючи гнучкість і креативність мислення (Петренко, 2018, с. 211).

Компетентність, за (Національним освітнім глосарієм, с. 29), розуміється як «...динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність на певному рівні освіти». Отже, взаємодія між теоретичними знаннями та практичними вміннями та навичками при використанні властивостей паперу і прийомів його обробки дає можливість виготовити будь-яку форму об'єкта в стилізованому вигляді, де досить прості прийоми – є основою у виготовленні як площинних, так і об'ємних структур.

Під час вивчення курсу «Художня обробка паперу» майбутні вчителі образотворчого мистецтва формують знання й уміння зі складових професійної компетентності.

Складові професійної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва з курсу «Художня обробка паперу».

Знання і уміння щодо:

- форми і її основних характеристик (пропорції співвідношення величини, висоти і вплив їх на образне рішення моделі, умовну побудову і конструкцію);

- композиційних законів (цілісності, виразності, креативності та новизни), закономірностей заповнення поверхні листа (ритмічна організація зображення способом повторення й угруповання елементів предметів, близьких за формою, кольором, розміром);

- узагальнення і стилізації реальних форм до образного відтворення, організації архітектоники плоских і об'ємних форм, їх виразної гармонії;

- способів і прийомів декоративно-пластичної обробки поверхні аркуша паперу;

- виразності засобів формотворення у витворі декоративно-прикладного мистецтва;

- основних понять просторових явищ і передачі їх на площині та об'ємній формі в декоративно-прикладному мистецтві;

- в області кольору (поняття темних і світлих кольорів, нюансних і контрастних, локальних, різнонасичених, родинно-контрастних, додаткових кольорів, про асоціативне відображення в кольорі);

- технологій виготовлення декоративних виробів (творів) з паперу в будь-яких техніках тощо.

Також пропонуємо до розгляду орієнтовний алгоритм дій здобувача послідовного створювання творчої роботи в техніці аплікації:

- вибір сюжету;

- вибір розміру творчої роботи;

- графічне зображення ескізу композиції;

- окреме зображення основних об'єктів композиції та їх стилізація;

- кольорова гама фону та кожного композиційного елемента;

- вибір загального кольорового зображення ескізу композиції;
- нанесення контурів елементів композиції на основу (папір, ДВП тощо) вибраного формату;
- вирізування елементів композиції та фігур за контуром;
- поетапне наклеювання фону та основних і допоміжних об'єктів і елементів композиції;
- вибір кольору паспарту й оформлення творчої роботи.

Вважаємо, що запропоновані до розгляду складові професійної компетентності та орієнтовний алгоритм є невід'ємною частиною в структурі професійно-творчої фахової підготовки здобувача з вивчення курсу «Художня обробка паперу» дозволять майбутнім учителям виконати професійно-творчі функції будь-якими прийомами та засобами від створення ескізу до роботи в матеріалі.

Важливо, щоб формування запропонованих складових професійної компетентності здобувачів педагогічних закладів освіти, завдяки курсу «Художня обробка паперу», обов'язково повинно бути забезпечено міжпредметними зв'язками з навчальних завдань: «форма», «колір», «композиція», «об'єм та простір», «художні техніки» в системі художньо-педагогічної підготовки вчителя образотворчого мистецтва.

Отже, отримані знання й уміння з курсу «Художня обробка паперу» в процесі художньо-педагогічної підготовки здобувачів є продуктивним чинником для оволодіння методичним інструментарієм та технологіями художнього навчання школярів з основ образотворчого мистецтва, зумовлює формування та розвиток якісного рівня професійних складових компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, що сприяє успішності й ефективності професійної діяльності, спонукає до постійного творчого пошуку нових методичних прийомів забезпечення формування якісних рівнів художньо-естетичної освіти школярів.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можливо зробити такі узагальнення та висновки:

1. Папір як один із найдоступніших на сьогоднішній день матеріалів є камертоном незалежних творчих пошуків і експериментів, де простота використання паперу слугує запорукою кристалізації об'ємно-просторових ідей. Властивість паперу та його структурних формоутворень, конструктивних можливостей визначають напрями й умови творчо-експериментальної діяльності здобувачів.

2. Зазначимо, що курс «Художня обробка паперу» є перспективним напрямом розвитку формоутворення в галузі декоративно-прикладного мистецтва є інтелектуальним активом художнього моделювання й дозволяє фахівцю знаходити нові та креативні творчі композиційні рішення, методи і засоби трансформації паперової площині. Також формоутворення з паперу передбачає розвинені види мислення як

абстрактного, так і інших, необхідних у художній творчості, які в свою чергу розвиваються та збагачуються під час навчання курсу.

4. Формування професійних складових компетентності до художнього навчання школярів вважаємо можливим за умов: міжпредметних зв'язків психолого-педагогічних та фахових дисциплін; розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів образотворчого мистецтва; забезпечення навчально-методичного комплексу дидактично-змістовими лініями художньо-педагогічної підготовки.

5. Разом із тим, важливість вивчення та впровадження курсу «Художня обробка паперу» дисципліни декоративно-прикладного мистецтва в навчальний процес із вирішенням завдань сучасної педагогічної освіти потребує проведення подальших досліджень з метою їх упорядкування. Формування чіткої теоретико-методологічної бази та технології художньої обробки паперу процесу набуття складових професійної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, сприятиме виникненню нових педагогічних методів та прийомів, що дозволять більш компетентно застосовувати їх в освітньому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

- Баталія, І. М. (2017). Використання технік паперової пластики на уроках предмету за вибором. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кривий Ріг, 23-24 березня 2017 р. Кривий Ріг (Bataliia, I. M. (2017). The use of paper plastic techniques at elective subject lessons. *Actual problems of formation of aesthetic culture of future designers*. Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Kryvyi Rih, 23-24 march, 2017. Kryvyi Rih).
- Іванеску, Г. П. (2010). *Розробка уроків з художньої культури. 9 клас*. Хмельницький: Цюпак А. А. (Ivanescu, H. P. (2010). *Developing lessons from artistic culture. Grade 9*. Khmelnytskyi: Tsiupak A. A.).
- Івершинь, А. Г. (2005). *Дизайн у дошкільному вихованні: методи розвитку творчої активності на заняттях конструюванням*. Одеса: Копі-центр (Ivershin, A. H. (2005). *Design in preschool education: methods of developing creative activity in design classes*. Odessa: Copy Center).
- Катиніна, О. Г. (2010). Формування просторового мислення і художньо-конструкторських навичок за допомогою інноваційних технологій паперопластики. *Обдарована дитина*, 7, 63-67 (Katynina, O. H. (2010). Formation of spatial thinking and artistic and design skills with the help of innovative technologies of paper-making. *Gifted Child*, 7, 63-67).
- Ковальчук, Т. П., Резниченко, Н. І. (1998). *Виды художественной работы с бумагой*. Одеса: Астропринт (Kovalchuk, T. P., Reznichenko, N. I. (1998). *Kinds of artwork with paper: visual and methodological development*. Odessa: Astroprint).
- Ковальчук, Т. П. (2007). *Азбука паперової пластики*. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан (Kovalchuk, T. P. (2007). *ABC of paper plastic*. Ternopil: Educational book-Bogdan).
- Ковальчук, Т. П. (2010). *Художня обробка паперу. Курс 1: наочно-методичний посібник*. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан (Kovalchuk, T. P. (2010). *Artistic paper processing. Course 1: Visual-methodological manual*. Ternopil: Educational book-Bogdan).

- Ковальчук Т. П. *Художня обробка паперу. Курс 2: науково-методичний посібник*. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан (Kovalchuk, T. P. (2010). *Artistic paper processing. Course 2: Visual-methodological manual*. Ternopil: Educational book-Bogdan).
- Кулініч, Л. О. (2017). Важливість вивчення процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кривий Ріг, 23-24 березня 2017 р. Кривий Ріг, с. 171 (Kulinich, L. A. (2017). The importance of studying the process of forming aesthetic culture of future designers. *Actual problems of formation of aesthetic culture of future designers*. Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Kryvyi Rig, March 23-24, 2017. Kryvyi Rig, pp. 171).
- Національний освітній глосарій: Вища освіта* (2014). К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди» (*National Educational Glossary: Higher Education* (2014). K.: Publishing House "Pleiades").
- Образотворче мистецтво: Енциклопедичний ілюстрований словник-довідник* (2007). К.: Факт (*Fine Arts: An Encyclopedic Illustrated Dictionary* (2007). K.: Facts).
- Петренко, С., Петренко, Л. (2018). Формування професійної компетентності майбутніх учителів математики: теоретичний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 7 (81)*, 208-215 (Petrenko, S., Petrenko, L. (2018). Formation of professional competence of future teachers of mathematics: theoretical aspect. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 7 (81)*, 208-215).
- Устин, В. (2007). *Композиція в дизайне: методические основы композиционно-художественного формообразования в дизайнерском творчестве*. АСТ, Астрель, Харвест (Ustin, V. (2007). *Composition in design: methodological bases of composition-artistic formation in designer creativity*. AST, Astrel, Harvest).
- Холмянский, Л. М. (1978). *Макетирование и графика в процессе художественного конструирования*. Москва (Kholmianskii, L. M. (1978). *Layout and graphics in the process of artistic design*. Moscow).
- Яремків, М. М. (2009). *Композиція: творчі основи зображення* (Yaremkov, M. M. (2009). *Composition: creative bases of the image*).

РЕЗЮМЕ

Ткачук Олег, Ковальчук Татяна. Исследование профессиональных составляющих компетентности будущих учителей изобразительного искусства курса «Художественная обработка бумаги».

Статья исследует профессиональные составляющие компетентности будущего учителя специальности 014 Среднее образование (Изобразительное искусство) при изучении курса «Художественная обработка бумаги». Отмечена важность изучения методов и технологий конструирования из бумаги и создания плоских и объемно-пространственных композиций в изобразительном (декоративно-прикладном) искусстве. Рассмотрены понятия: «компетентность», «художественная обработка бумаги».

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, компетентность, «художественная обработка бумаги», форматворчество, композиция.

SUMMARY

Tkachuk Oleg, Kovalchuk Tatyana. Investigation of professional competence components of the course "artistic paper processing".

The article explores professional competence components of the future teacher of the specialty 014 Secondary education (Fine Arts) during studying the course "Artistic paper

processing". Importance of studying the methods and technologies of designing from paper, creating flat and three-dimensional compositions in the visual (decorative and applied) art was noted. Concepts "competence" and "artistic paperwork" were considered.

The value of the course "Artistic paper processing", as a system of means of artistic expression, is determined by wide possibilities for mastering and demonstrating the basics of the composition, and is also an intellectual asset of artistic modelling. At the same time, the importance of studying and introducing the course "Artistic paper processing" into the educational process of studying decorative and applied arts was noted.

The conclusions substantiate that paper, as one of the most accessible materials nowadays, is a tuning fork of independent searches and experiments. Accessibility, ease of use of paper serve as a guarantee of crystallization of three-dimensional ideas, where the properties of the material, its structural forms, the design possibilities set the directions and conditions for any kind of experimental creative activity.

The course "Artistic paper processing" with the use of the laws of rhythmic organization of form, principles of symmetry, understanding the elements of composition as a single constructive system that combines paper compositions into kinetic structures will reveal all the diversity of compositional and creative possibilities.

It is assumed that the studied components of the competence of future fine arts teachers of the course "Artistic paper processing" will form students' knowledge and skills in solving professional and creative tasks.

Key words: arts and crafts, competence, artistic paper processing, shaping in creative work, composition.

УДК 811.111'373.4'276.6:005.9

Ірина Чорна-Климовець

Львівський національний університет

імені Івана Франка

ORCID ID 0000-0002-0348-7462

DOI 10.24139/2312-5993/2019.02/109-119

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ЯК ОДНА З ОСНОВ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІЛОВОМУ ПИСЬМІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МАРКЕТИНГУ

Дослідження присвячено вивченню проблеми мотивації та способів підвищення її рівня у студентів. На основі теоретичного аналізу джерел з проблематики дослідження, зокрема вітчизняних і зарубіжних, висвітлено термін «мотивація», окреслено класифікації мотивів та способи стимуляції мотивації до навчання. У статті також розглянуто сутність поняття англомовної компетентності в діловому письмі майбутніх фахівців з маркетингу та способи підвищення рівня вмотивованості студентів. Визначено способи підвищення рівня вмотивованості студентів під час формування англомовної компетентності в діловому письмі майбутніх маркетологів і наведено приклади їх використання в контексті нашого дослідження.

***Ключові слова:** мотивація, мотив, англомовна компетентність, ділове письмо, майбутні маркетологи, способи підвищення рівня вмотивованості.*

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку науки, зокрема галузі освіти, сьогодення тяжіє до висококваліфікованих випускників